

d'agradar a molts sards de la zona de Càller que, amb una llengua unificada a base de sard del Logudoro, se sentien exclosos i marginalitzats —sent tots ells de parla campidanesa (i també molt més de la meitat de la gent que viu a Sardenya).

Després d'haver-nos explicat tot això, el llibre de Corongiu, també, i sobretot, ens diu que es pot governar també amb el sard; i ho demostra, perquè durant la seva activitat política al Govern de la ciutat de Quartu Sant'Elena ho ha fet, i perquè proposa un model de llengua concret que fa servir al llarg de tot el llibre; que, dit sigui (no de passada sinó de forma subratllada), entre els molts llibres sobre temàtiques de llengua sarda que s'han publicat darrerament, és un dels rars publicats en sard (la llengua «normal» de les editorials sardes és l'italià).

La forma de sard que Corongiu i els altres intellectuals que es reconeixen en l'institut Sòtziu Limba Sarda és anomenada *Limba de Mesania*. Una hipòtesi de koinè sarda que rebutja tot tipus de discriminació incloent-hi cada variant sarda, moguda per una voluntat acollidora.

Francament no sé si la llengua de «mitjanja» pot tenir més futur de la llengua LSU. El que sí que sé, però, és que els llibres com els de Giuseppe Corongiu són ben útils, si més no per comprendre quin és el moment polític en què vivim, i per veure amb més optimisme el futur de la llengua sarda. Que si encara ens hi barallem per fer-la servir en el seu conjunt, i no per vendre-la a tant el quilo, és perquè encara està viva i gaudeix de bona salut.

Antoni ARCA

ARCA, Antoni, *Alghero, città catalana d'Italia*, Carocci Editore, Roma, 2006, 142 pàg., ISBN: 88-430-3827-3.

Per començar, cal adonar-se que en els darrers decennis la ciutat de l'Alguer ha deixat de ser un apartat als llibres de dialectologia catalana per apostar més pel contacte amb els altres països de la mateixa llengua; i al mateix temps cal tenir present que la seva idiosincràcia, la seva especial càrrega cultural, continua essent prou desconeguda, massa cops mal coneguda, de part dels qui, a cop de precipitat contacte tu-

rístic, s'hi han passejat. És excessivament superficial l'abraçada simbòlica que hom, en arribar-hi des d'aquí, li dona, massa autocomplaent la fotografia sota la senyera de l'ajuntament o del port; i, en canvi, el benintencionat viatger, molt possiblement no travessarà la crosta d'una determinada imatge algueresa, que —tot cal dir-ho— apareix obertament en venda en dues versions: la que presenta l'Alguer com una ciutat turís-

tica italiana més, i la que subratlla la seva catalanitat, grata als visitants de la banda d'aquí.

Els algueresos més conscients, un petit estol de persones preparades i entenedores del lligam històric i lingüístic amb, particularment, Catalunya, no han desaprofitat ocasió d'explicar-nos com veuen ells l'Alguer. *Ens* ho han explicat, des dels contemporanis del tombant dels segles XIX-XX, els benemèrits homes de La Palmavera, fins als més crítics investigadors i expositors recents.

Entre els «algueresos conscients», aquella almosta de persones que voluntàriament s'allunyen tant de l'autoconreu massa tancat dels «algueristes» com de les actituds derisòries envers la pròpia cultura dels dimitits, hi figura Antoni Arca, home adonat a la docència i al conreu literari, amb una forta inclinació per l'estudi i la valoració de la literatura popular. Ha impartit classes a la Universitat de Sàsser i és titular d'ensenyament primari a la seva ciutat. La història del professor Arca és la d'una fidelitat irreductible a la llengua catalana en la modalitat algueresa en la qual parlaven i parlen els seus pares i altra família. En aquest aspecte és un alguerès «*de ragina*» ('d'arrel'). Aquesta modalitat algueresa, extirpant-ne alguns excessos de calcs de construcció però rica de variants pròpies netes i definides, és fascinantament expressiva en grau elegant i

contundent. A més a més, ell, essent encara molt jove, mentre preparava la *Laurea* a la Universitat de Sàsser sobre les relacions culturals entre Catalunya i l'Alguer, aprenia català normatiu, i acudia poc després a Cantonigròs, un primer viatge per prendre contacte amb les manifestacions literàries catalanes.

El llibre que ara ha publicat, el darrer d'unes quantes desenes entre teatre, narrativa infantil, novel·la, història i assaig, en italià, sard, català normat i alguerès, fa la impressió de menar el lector vers una realitat última, que ja figura en el subtítol *La literatura popular, tutela de les llengües locals*. Per a Antoni Arca, en realitat, fora de les ben considerades poesies d'un escàs grup de poetes cultes, no existeix a la societat algueresa una literatura alta ni una creació literària en prosa no italiana que permeti parlar de normalitat creativa. Ben cert que l'Alguer dóna i ha donat historiadors i estudiosos d'expressió correcta, rica i culta, però la literatura imaginativa, creativa, particularment en prosa —novella, per exemple— no es dóna. L'Alguer, en el gruix de la seva literatura viu —i en el fons Arca considera que per sort— de la tradició oral, de les contalles i llegendes, de les cançons i l'oracionari del poble.

L'índex del volum comprèn cinc temes en cinc capítols: «La Història», «Llengua i escola», «Patrimoni literari alguerès (escrit)», «Patrimo-

ni literari alguerès (oral)», i «De la llar al teatre per salvar la llengua dels infants».

Acaba amb una mostra antològica de literatura popular des del set-cents fins als nostres dies. El volum s'obre amb un penetrant i molt útil pròleg de Carles Duarte i unes consideracions de l'autor preparant possibles oposicions dels debelladors, al mateix temps que una introducció esclaridora del contingut del llibre. Explica, entre altres coses, que, si bé el volum podria haver-se publicat en català, com que va adreçat en bona part als mestres —que poden ser destinats des de tota Itàlia a l'Alguer—, s'ha estimat més fer-lo en italià.

El capítol sobre llengua i escola és dels més impactants, perquè tracta de la lamentable història de l'escola en una Alguer de misèria fins ben bé mitjan segle xx, del bilingüisme, la diglòssia i la substitució lingüística. No entra a qualificar la insuficient difusió del català dins l'escola dels nostres dies, en una ciutat on augmenta el veïnat del sard i on la mainada empra més i més l'italià a velocitats exponencials; però illumina el procés, punyent des del punt de vista social, de la lenta escolarització a l'Alguer en els darrers dos-cents anys.

Després d'explicar, succintament (literatura escrita) la lluita dels poetes per trobar un mode d'expressió prou vàlid i que no sigui un calc servil d'allò que han fet noucentisme,

avantguardes i postmodernitats a l'àmbit català, Arca entra en el tema que més l'apassiona, la tradició oral, segons ell font, reserva i dinamitzadora de l'única literatura pròpiament algueresa. Amb un fons temàtic que deriva en molts de casos dels temps medievals (Llull inclòs), les faules alguereses (*fiabbe*, com les coneixen en italià) tenen temes bastant propis: les ànimes (els fantasmes, custodis de tresors) i el *probonaro* o *prubunaru*, l'home llop. A més de les faules, estudia les moltes rondalles on la llengua popular s'és refugiada per sort de tots. L'anàlisi de faules i rondalles, tot destacant-ne la densa riquesa de la llengua vehicular, amb exemples pertinents i ben escollits, ocupa bona part del llibre, i deixa entreveure el gruix considerable d'aquest tresor lingüístic i etnològic.

El darrer capítol sobre teatre escolar és una de les especialitats d'Arca, mestre en exercici, i dinamitzador en aquest camp. No és estrany, doncs, que més que un assaig hi descobrim unes «directrius», consells, opinions plenes de passió viscuda sobre el teatre a l'escola.

Dèiem al començament que des de l'Alguer han volgut tothora explicar-nos aquella realitat; però aquest llibre és heroic en certa mesura, perquè de molts dels seus paràgrafs en traiem la impressió que intenta explicar l'Alguer, la seva cultura i la seva supervivència no als catalans o als mallorquins, etc., sinó

al món, i, gosaria dir, als mateixos algueresos. Això mereix un premi, perquè vol dir molt de coratge en una ciutat de delicat trilingüisme,

enclavament català dins un cercle sard, i tot plegat dins Itàlia.

Josep VALLVERDÚ

MATTILA, Heikki E.S., *Comparative Legal Linguistics*, Aldershot-Burlington, Ashgate, 2006, 347 pàg., ISBN: 07546 4874 5/978-0-7546-4874-1.

Des de fa temps, Heikki E.S. Mattila treballa en el camp del llenguatge jurídic, sobretot des d'un punt de vista comparatiu i evolutiu. I a hores d'ara exerceix com a professor a la Facultat de Dret de la Universitat de Lapònia a Rovaniemi, Finlàndia, on realitza una labor exemplar de formació de juristes, que, gràcies als cursos de Mattila, disposen d'instruments valuosos per utilitzar d'una forma més lúcida i eficaç el llenguatge en l'exercici de la seva activitat. Hi ha poques professions que requereixin tant com la dels juristes dominar els recursos lingüístics orals i escrits per poder desenvolupar d'una manera reeixida la seva funció.

El llibre que ressenyem és una excel·lent obra de síntesi d'una disciplina que, potser per la diversitat d'aplicacions professionals —advocats, jutges, notaris, administracions públiques...— i per les especificitats de cada llengua, sovint ha estat analitzada des de perspectives molt focalitzades i parcials. Cal celebrar, doncs, la labor duta a terme per Mattila, per l'esforç d'integració de coneixements i aportacions

d'origen prou divers i que, aplegats i analitzats aquí, ens permeten de tenir una visió de conjunt sobre una matèria fonamental des del punt de vista dels usos lingüístics formals en societats avançades.

El volum, que inclou diverses referències al llenguatge jurídic català, havia estat publicat prèviament en finsè l'any 2002 i està previst que se n'editi properament una versió abreujada en francès. Aquesta edició anglesa, amb traducció de Christopher Goddard, dona l'oportunitat que l'obra de Heikki Mattila adquireixi, com es mereix, una projecció més gran.

Una de les qualitats que fan singularment interessant la contribució de Mattila a l'estudi del llenguatge jurídic és la incorporació d'un criteri històric, que dona gruix i profunditat a la seva aportació. I és que el llenguatge jurídic és un dels llenguatges d'especialitat que es manifesten més primerencament en moltes llengües, com observem també en el cas català, on trobem els fragments conservats de les traduccions del *Liber iudiciorum*, del segle XII, o monuments tan extraor-